

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Катя Гинева Кайрякова – Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

За: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор”
Професионално направление (шифър 8.3) „Музикално и танцово изкуство”, докторска програма „Хореография”

Докторант: Айше Ибрахимова Реджеб, докторант към катедра „Изкуства” на Архитектурен факултет при Варненски свободен университет „Черноризец Храбър”

Тема: **ТАНЦОВИЯТ ФОЛКЛОР В ТУРСКАТА СВАТБА ОТ ЮЖНОТО ЛУДОГОРИЕ – ИСТОРИЯ И СЪВРЕМЕННОСТ**

Научен ръководител: доц. д-р Мария Кърджиева

Становището е изготвено въз основа на представени от докторанта дисертационен труд, справка за приносите в дисертационния труд, автореферат и публикации по темата на дисертационния труд, в съответствие с изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Наредба №12 на ВСУ „Черноризец Храбър” за придобиване на образователна и научна степен „доктор” и научна степен „доктор на науките”.

Дисертационният труд е с обем 249 страници и се състои от увод, изложение в три глави и заключение. Съдържанието на всяка от главите е разпределено в отделни параграфи, като в края на всяка глава са направени конкретни изводи. Основният текст съдържа 3 таблици и 10 фигури. Списъкът на използваните литературни източници се състои от 175 заглавия на български, турски и английски език.

Авторът на дисертационния труд има дългогодишен педагогически, теренен и изследователски опит, като ръководител на различни фолклорни формации и самодейни колективи към читалища в региона на Лудогорието. В продължение на 12 години извършва пълноценни фолклористични проучвания на богатото културно наследство на местния етнос, съхранил традиционни фолклорни образци. Изследователските интереси са насочени предимно към развитието на сватбата на турската сунитска общност от Южното Лудогорие с цел изясняване на обредния контекст, в който са съществували и съществуват до днес конкретни танцови форми.

Актуалност и значимост

Считам, че представеният дисертационен труд притежава висока степен на актуалност, както в научно, така и в практико-приложно отношение и се вписва в съвременната изследователска тенденция на етнохореологията.

Предложената структура е обмислена, ясна и логична: увод, три основни глави, заключение, приноси и използвана литература.

Уводът насочва към мястото на традиционната турска сватба в цялостната дейност на социума, като неделима част от етническото и религиозно многообразие. В него се подчертава актуалността на проблема и значимостта му в развитието на музикално-танцовата култура на етноса на локално ниво. Коректно са посочени обекта – *„турската сунитска сватба от региона на Южното Лудогорие“*, предмета – *„танцовият фолклор в турската сунитска сватба и съвременните тенденции, свързани с нейното съхранение и интерпретиране“*, целта и задачите на изследването. Целта конкретизира задачите, представени в теоретичен и приложен аспект. Заявената методологическа рамка, формулирана ясно и прецизно намира израз в следните методи: емпирично изследване със следния инструментариум: интервюиране, анкетиране, архивиране, анализ, систематизиране, класифициране и типологизация.

В първа глава *„Обредният цикъл на турската сватба от Южното Лудогорие – история и съвременност“* дисертантът Реджеб предлага единна терминологична рамка по изследваната проблематика с включен широк спектър понятия от различни научни области – хореография, фолклористика, етнография, история и политика. Разделянето в три основни групи на ключовите понятия от терминологичния апарат улеснява възприемането на представената многопластова информация, плод на теренни наблюдения и проучвания на автора в 15 села от района на Южното Лудогорие, в който живее турско-сунитско население. За всеки термин авторката открива, анализира и обобщава тълкувания в контекста на Обичайно-обредната система на най-голямото малцинство в България и в частност на турската сватба от Южното Лудогорие. Направеният литературен обзор на научните трудове и публикации показва, че преобладават изследванията, посветени на българската традиционна и съвременна сватба. Публикациите посветени на сватбената обредност на българските турци все още имат фрагментарен характер и представят отделни по-малки теми от различни селища. Липсват цялостни проучвания свързани със сватбената обредност на българските турци – сунити, което определя приносното значение на труда, представляващ задълбочена теоретико-практическа разработка. Очертана и анализирана е сватбената традиция в

периода от края на 50-те години на миналия век до първото десетилетие на XXI-век. В разглеждания исторически период се очертават четири времеви етапа, в които действат с различна интензивност икономически, политически и културни фактори.

След задълбоченият анализ на емпиричния материал свързан с традициите в обредния цикъл на турската сватба от Южното Лудогорие и влиянието на процесите на модернизация на съвременния свят докторантът достига до съществени изводи и обобщения.

Считам, че въпреки изложените досега разсъждения и оценки, които извеждат някои приноси на доктората, именно **втора глава**, озаглавена „*Танцовият фолклор в турската сватбена обредност от Южното Лудогорие*” е тази, която го прави ценен в изпълнителската практика. **Втора глава** много точно ни въвежда към същината и проблематиката, свързана с главната тема на дисертацията, като представя някои от устойчивите варианти на игрите и танците от предсватбената и същинската сватбена обредност. В този раздел на работата са описани интересни и малко познати практики и тяхната смислова натовареност. Подробният и теоретично задълбочен анализ на теренния материал извежда характерната специфика на регионалния стил на изпълнение на сватбените танци на турците сунити, което го отличава от останалите части на страната и от други представители на турската общност. Дисертантът проявява стремеж към постигане на цялостност и системност в описанието и анализа на танците, като важна част от обичайно-обредните действия в турската традиционна и съвременна сватба. Много задълбочено е потърсена промяната в традиционната обредност в предсватбения цикъл и същинската сватба, прозираща в поведението и движенията на танцуващите. Висока оценка заслужава представянето и описанието на традиционните женски танци предсватбен „Чевре ойуну” /„Танц с чеврета”/ и сватбен танц „Биндаллъ” /„Прощален момински танц”/, както и съвременният мъжки сватбен танц „Ерик даль” /„ Да заиграят ръцете”/ и най-популярното турско хоро в Южното Лудогорие – „Дамат халайъ” /„Хоро на младоженеца”/. Аналитичен център на дисертационния труд е типологията на обредните игри и танци, която авторът изработва въз основа на системата от традиционни и съвременни практики.

С особена документална стойност и изобилие от безценна фолклористична информация се отличава направената от автора, по определени признаци, класификация на сватбените танци. Словесните описания на женските и мъжки игри и танци са източник на илюстративно знание за традиционни обредни моменти,

музикална специфика, танцови движения, специфични аксесоари, стил на изпълнение, които отличават със своя характерна специфика региона на Южното Лудогорие. Съществено място в изследването е отделено на етно-идентификационните процеси, които протичат по време на Социализма и Възродителния процес и несъмнено засягат както цялата структура, така и отделни компоненти на турската традиционна сватба от разглеждания регион. Този период дисертантът определя като „....откъсване от традиционната народна култура” и изчистване на старата символика в сватбения танц. Съвременните сватбени игри и танци имат преди всичко развлекателен характер.

Втора глава представя най-главните точки от изследването. Направеният задълбочен анализ на сватбените танци в традиционната и съвременна турска-сунитска сватба от Южното Лудогорие е **сериозен научен принос и обогатява научното знание в полето на фолклорното танцово наследство на тази общност.**

В трета глава е проследена възможността за съхранение на местните традиции и обичаи и проблематиката с използването на сватбения фолклор на турците сунити от този регион. Изследователският подход на докторанта му позволява да акцентира върху дейността на читалищата, които са определени като „....основни средища за развитие на музикално-танцови фолклорни дейности”. Прецизно представена в табличен вид е събраната и анализирана информация за художествената самодейност на 15-те читалища от област Разград, които са в обхвата на дисертационния труд. Обоснована е тезата, че този тип дейност представлява многофункционално изкуство, важен фактор както за съхраняване и развитие на народните традиции, така и за опознаване на културната идентичност, естетическо възпитание на населението и повишаване на общата му култура. Особен акцент е поставен върху възможностите за интерпретация и популяризиране на танцовия фолклор от сватбения комплекс на турското население от изследвания регион, който има определено място и роля в съвременната култура. В следствие на проведено теренно изследване дисертантът извежда съществени обобщения и изводи, определящи днешното състояние на фолклорната традиционна практика в този район. **Това е съществен принос в обогатяване на теоретичните разработки свързани със съвременните сценични танцови форми, създадени на основата на традиционния турски фолклор.** Особено място в дисертационния труд е

отделено на възможността за съхранение на многообразието и локалните специфики на традиционния сватбен танц от Южното Лудогорие, чрез включване на предложения от докторанта проект „Традиционна турска сунитска сватба от село Веселина” в програмата на ЮНЕСКО „Живи човешки съкровища”.

Заключението на дисертационния труд представя в обобщен вид приносите му, които са от значение за обогатяване на фолклорната наука. Изследването осъществява успешно своите цели не само в теоретичната проблематика, но и за постигане на научно-приложни резултати. Напълно приемам изложените четири генерални приноса на труда, които са аналитично представени и достоверно изтъкнати.

Библиографията доказва отличното познаване от докторанта на специализираната литература. Включеният илюстративен материал (3 таблици и 10 фигури) е необходим за дисертацията и добре оформен. Айше Реджеб има седем публикации в периода 2016-2018 г. Като избор на тема те са свързани с дисертационния труд и напълно отговарят на изискванията за получаване на Образователна и научна степен „доктор”.

Приложенията имат доказателствена стойност, изразяваща се в:

- Списък от 56 информатори жители на изследвания регион;
- Прецизно изготвен речник на турските думи и термини;
- Снимков материал наброяващ 49 снимки от сватбени моменти на турското население от Южното Лудогорие.

Разглежданият дисертационен труд има сериозна научно–практическа стойност. Той отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и правилника за неговото прилагане. Дисертантът представя високо стойностен дисертационен текст, който е постижение за един изследовател.

Препоръчвам да бъде издадена монография предназначена за фолклористи и хореографи.

Изхождайки от всичко казано по-горе, категорично заставам в подкрепа на автора и неговия дисертационен труд. Въз основа на посочените приноси изразявам своята **положителна оценка** за дисертационния труд **Танцовият фолклор в турската сватба от Южното Лудогорие – история и съвременност** и предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на **Айше Ибраимова Реджеб образователната и научна степен „Доктор“**.

12 февруари 2019 г.

доц. д-р Катя Кайрякова